

Н.М. СОРОКА, В.С. КОЗАЧОК, професори
 Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДЛЯ ВЕТЕРИНАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЕКЗОТИЧНИХ І ДИКИХ ТВАРИН

Люди тісно контактують з численною групою тварин (страусів, крокодилів, соболів, віслюків, птахів тощо), яких утримують у національних парках, заповідниках, звірогосподарствах, зоопарках, цирках, звіринцях, дельфінаріях, на зоологічних виставках, спеціалізованих фермах. Це здебільшого дикі екзотичні тварини, які знаходяться на обмеженій території і потребують особливих умов утримання, годівлі, а також уваги фахівців ветеринарної медицини й обслуговуючого персоналу.

Бгато різних видів екзотичних тварин люди утримують в домашніх умовах як екзотичні експонати чи тварин-компаньйонів. Їх вважають членами родини. Дикі чи приручені улюбленці, якщо вони здорові, дарують людям багато радісних, приємних і світлих хвилин. У той же час ці тварини потребують особливої уваги, турботи, знань і матеріальних витрат, коли вони хворіють.

Чимало людей вирощують і продають екзотичних тварин. Дехто інтенсивно розводить таких тварин на спеціалізованих фермах. Наприклад, виникає щодалі більше ферм з розведення страусів, віслюків. Останні особливо невибагливі до умов утримання, стійкі до роботи й хвороб. Велику увагу селян привертає козівництво. Зростає також кількість ферм з розведення хутрових звірів.

У домашніх умовах, особливо в містах, утримують величезну кількість декоративних гризунів, звірів і птахів. Серед них особливу увагу привертають надзвичайно привабливі зовні та поведінкою шиншили, яких нещодавно завезли на наш континент, а також декоративні кролі. Зростає зацікавленість терапіумними тваринами. Так, в останні роки на світовому ринку екзотичних тварин рептилії займають друге місце після декоративних птахів. У світі лише легально щороку завозять понад 640 тис. рептилій, 40 тис. приматів, 4 млн птахів, 350 млн тропічних риб.

На жаль, у нас відсутні будь-які дані щодо імпорту й наявності екзотичних тварин в Україні, але, враховуючи кількість звернень до клінік ветеринарної медицини, можна впевнено

стверджувати, що, наприклад, по Києву чисельність їх досить значна. Оскільки екзотичних тварин утримують у штучних, неприродних для них умовах і на відносно невеликій території, це створює передумови для виникнення у них різних захворювань. Саме тому ці тварини часто хворіють.

Допомогу хворим екзотичним і диким тваринам повинен надавати кваліфікований фахівець зі знанням їх анатомії (особливо топографічної), фізіології, внутрішніх хвороб. Однак навчальними програмами ВНЗ підготовку фахівців для надання допомоги екзотичним і диким тваринам не передбачено. Їх готують для ветеринарного обслуговування сільськогосподарських тварин, яких розводять в умовах помірного клімату.

Тому лікар ветеринарної медицини під час надання допомоги екзотичній чи дикій тварині часто відчуває брак знань і досвіду з фіксації, сучасного клінічного інструментального і лабораторного дослідження, проведення лікувальних і профілактичних маніпуляцій. Особливо це відчувається при дослідженні окремих органів і систем організму, де вкрай необхідні такі знання. Анатомічні й фізіологічні особливості зазначених тварин істотно відрізняються, і їх не можна ототожнювати з іншими видами. Важливо досконало знати незаразні, інфекційні й паразитарні хвороби екзотичних і диких тварин, особливості їх перебігу, вміти їх діагностувати, лікувати й профілакувати. Як приклад можна навести рептилій, у яких своєрідна будова тіла, а температура залежить від температури навколишнього середовища, процеси обміну речовин і хвороби мають інший перебіг, ніж у ссавців і птахів.

Враховуючи те, що екзотичні тварини рідкісні, дорогі й працювати з ними небезпечно, фахівець ветеринарної медицини повинен досконало володіти такими сучасними методами інструментальних досліджень, як електрокардіографія, доплерографія, рентгенографія, ендоскопічні (лапароскопія, гастроскопія, гастродуоденоскопія, ректоскопія, ректоколоноскопія, езофагоскопія, риноскопія, торагоскопія, уретроскопія, трахеобронхоскопія, уретроцистоскопія, візуальна біопсія органів тощо), ультразвукові (УЗД); магнітно-резонансні (МРТ)

Рис. 1. Магістрант проводить аускультацию хворої черепахи

Рис. 2. Магістрантів консультує кандидат ветеринарних наук А.А. Марунчин

Рис. 3. Заняття з магістрантами проводить професор В.С. Козачок

методи. Також важливо знати всі способи загального знеболення, знерухомлення, седації, вміти проводити моніторинг анестезованих тварин клінічними й сучасними інструментальними методами, без яких досліджувати й лікувати екзотичних і диких тварин у більшості випадків неможливо й небезпечно для здоров'я та життя як тварини, так і людини.

Нині в Україні, як і в багатьох інших країнах, відчувається дефіцит ветеринарних фахівців, які мають добрі знання й досвід діагностичної, лікувальної роботи з екзотичними й дикими тваринами. Відсутня база для підготовки таких спеціалістів, немає підготовлених викладачів такого фаху, не викладаються навчальні дисципліни з ветеринарного обслуговування екзотичних і диких тварин, недостатньо випускається спеціальної літератури й не ведуться наукові дослідження щодо зазначених тварин і їх хвороб.

Саме тому нині при підготовці спеціалістів ветеринарної медицини в навчальних закладах важливо створювати спеціальні дисципліни й курси з хвороб екзотичних і диких тварин, забезпечувати їх підручниками, посібниками, буклетами, проспектами, наочними посібниками, інструментами, приладами, віваріями і тераріумами. Крім того, необхідно відповідним чином фінансувати цей напрям роботи.

Така робота з 1973 р. ведеться на кафедрі паразитології та тропічної ветеринарії факультету ветеринарної медицини Національного університету біоресурсів і природокористування України, де працюють спеціально підготовлені викладачі з великим досвідом практичної, викладацької і наукової роботи на виробництві, у ВНЗ і зарубіжних країнах. Вони створили спеціальні курси тропічних навчальних дисциплін, які забезпечені всім необхідним для підготовки спеціалістів такого напрямку. На кафедрі й факультеті підготовлено понад 1,5 тис. лікарів ветеринарної медицини, магістрів, кандидатів ветеринарних наук для 77 країн Африки, Азії, Латинської Америки, Європи та України зі знанням тварин тропіків і субтропиків та їх хвороб.

Враховуючи зростаючий інтерес людей до диких і екзотичних тварин, їх чисельність в умовах неволі, де вони часто хворіють, та відсутність у нашій країні спеціально підготовлених фахівців, які могли б надавати їм кваліфіковану ветеринарну допомогу, науково-педагогічні працівники кафедри паразитології та тропічної ветеринарії розробили спеціальну навчальну програму і навчально-методичний комплекс, готують фахівців ОКР «Магістр» спеціалізації «Ветеринарне забезпечення здо-

ров'я екзотичних і диких тварин». Підготовка таких фахівців здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України на базі вищої освіти. Навчання відбувається за державним замовленням і контрактом: на денній формі (після ОКР «Бакалавр») – 2 роки, заочній (після ОКР «Спеціаліст») – 1 рік.

Згідно з розробленою програмою магістранти вивчають загальну характеристику екзотичних і диких тварин, особливості їх утримання, годівлі й відтворення, оволодівають методами клінічного дослідження кожного виду із застосуванням сучасного обладнання (ендоскопічне, ультразвукове, магнітно-резонансне, доплерографія, пульсоксиметрія, електро- і фонокардіографія, рентгенологія тощо). При цьому велика увага приділяється засвоєнню методів фіксації, седації, іммобілізації та загальної анестезії з обов'язковим моніторингом анестезованих тварин клінічними методами та з проведенням пульсоксиметрії, оскільки без застосування таких методів виконувати діагностичні й лікувальні маніпуляції на екзотичних і диких тваринах досить небезпечно.

Створено й читаються спецкурси інфекційних, інвазійних і маловідомих хвороб екзотичних і диких тварин та тих, що не реєструються в нашій країні, але становлять небезпеку для тваринництва. Для успішного засвоєння теоретичного матеріалу професори кафедри підготували спеціальні навчальні посібники, підручники, методичні рекомендації. Іntenсивно використовуються матеріали мережі Інтернет і світової літератури з екзотичних і диких тварин, кількість яких останнім часом невпинно зростає. До цієї роботи залучаються студенти-магістранти, які збагачують себе новими знаннями, а кафедру – матеріалами. Із зібраних цікавих матеріалів вони роблять презентації, діляться знаннями зі своїми однокурсниками, а самі набувають досвіду збирання, аналізу й узагальнення матеріалів і публічних виступів.

Студенти з великим бажанням і зацікавленістю відвідують такі заняття, оскільки розуміють їх важливість і користь. Вони мають змогу самостійно оволодіти окремими методами клінічних, інструментальних і лабораторних досліджень. Велику й важливу допомогу в підготовці магістрів такого профілю надають Київський зоопарк, Національний цирк, універсальна ветеринарна клініка «УніВет», навчально-наукова ветеринарна клініка факультету та державні й приватні ветеринарні клініки екзотичних і домашніх тварин м. Києва.

На кафедрі працює наукове студентське товариство, члени якого проводять дослідження з наукових тематик, індивідуальних тем, розробляють методи діагностики й лікування тварин. Про результати своїх досліджень магістранти доповідають на наукових конференціях, публікують їх у журналах, збірниках наукових праць, а також оформляють у магістерські роботи. Після успішного захисту магістерських робіт їм присвоюють кваліфікацію «Магістр – лікар ветеринарної медицини».

Вивчення хвороб екзотичних і диких тварин, оволодіння сучасними інструментальними методами діагностики допоможе фахівцям ветеринарної медицини в їхньому прагненні зберегти здоров'я рідкісних, незвичайних екзотичних і диких тварин та їх генофонд, що сприятиме збереженню фауни, екологічної рівноваги й біосфери. ◉

Рис. 4. Магістранти обстежують хворого крокодила